Kommittémotion SD51

SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2356

av Linda Lindberg m.fl. (SD)

En stark och kvalitativ Sis-vård i hela landet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ersätta Statens institutionsstyrelse med en ny statlig myndighetsstruktur för barn- och ungdomsvård och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda förutsättningarna för att införa kroppskameror för personal vid Sis och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör vidta åtgärder för att Sis ska bli en mer attraktiv arbetsgivare och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att stärka Sis arbete för att främja hälsa och välmående hos placerade barn och unga och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att säkerställa att barn och unga med omfattande psykiatriska vårdbehov får rätt vård och placering samt att ansvarsfördelningen mellan Sis, socialtjänsten och hälso- och sjukvården tydliggörs och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att stärka tryggheten och säkerheten inom Sis genom åtgärder mot droger, våld och sexuella övergrepp och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Barn och unga som placeras på SiS befinner sig ofta i mycket svåra situationer och har stora behov av vård, behandling och stöd. Det måste vara en självklarhet att de får rätt vård i en trygg miljö och inte placeras tillsammans med ungdomar som avtjänar straff för grova brott.

Den 1 juli 2026 trädde reformen om ungdomsfängelser i kraft. Unga som döms till en frihetsberövande påföljd ska nu avtjäna fängelsestraff inom Kriminalvården i stället för sluten ungdomsvård på SiS. Redan utdömd sluten ungdomsvård fasas successivt ut. Det är en viktig förändring som ger SiS bättre förutsättningar att koncentrera sig på sitt vårdande uppdrag.

Men det räcker inte att skilja mellan straff och vård. SiS har under lång tid haft problem med bland annat hot, våld, bristande kompetens och stora skillnader i vårdens kvalitet. Regeringen har därför även låtit utreda en större reform av den statliga barn- och ungdomsvården. Sverigedemokraterna anser att det fortsatta arbetet måste leda till verkliga förbättringar. Barn och unga som omhändertas av samhället ska få en trygg, säker och kvalitativ vård som är anpassad efter deras behov.

En ny statlig barn och ungdomsvård - en nödvändig start.

Sverigedemokraterna har länge varit kritiska till Sis och de allvarliga brister som präglat verksamheten under lång tid. Bristande vårdkvalitet, kompetensförsörjning, otydlig styrning och otillräcklig säkerhet har skapat stora sårbarheter. Våld, avvikningar och bristande individanpassning har visat att organisationen inte har klarat av sitt uppdrag fullt ut. Det är också ett faktum att nuvarande organisation inte varit byggd för att ta emot tungt kriminella unga. Det i sin tur har trängt undan vården för andra unga och uppdraget har blivit för brett.

Tillsammans med regeringen tillsatte vi en utredning för att ta ett helhetsgrepp om myndigheten Sis. Den 17 augusti 2026 presenterades utredningen SOU 2026:52, som föreslår en genomgripande reform. En helt ny myndighet, Myndigheten för statlig barn- och ungdomsvård (MBU), förslås att ersätta delar av dagens Sis-verksamhet.

De särskilda ungdomshemmen ska ersättas av en ny placeringsform med statliga hem för barn och unga. Hem med mindre avdelningar, tydligare differentiering och högre kompetenskrav på personal. Fokus behöver vara på unga med omfattande psykiatriska behov, när de kriminella ungdomarna placeras inom kriminalvården.

Sverigedemokraterna ser ett stort behov av en nystart. Från en verksamhet som präglats av förvaring och kontroll till en kunskapsbaserad verksamhet som är trygg och säker och där varje ungdom får en möjlighet att förändra sitt liv. Vi menar därför att regeringen skyndsamt återkommer till riksdagen med en proposition på utredningen SOU2026:25.

Kroppskameror för anställd personal

Hot och våld är fortsatt en stor del av vardagen för personal inom Sis. En undersökning som genomfördes av Novus på uppdrag av Akademikerförbundet SSR visade att 43 procent av förbundets medlemmar som arbetar inom Sis hade utsatts för hot eller våld på arbetsplatsen.

Vidare är det få situationer där personal utsätts för hot och våld som polisanmäls. I en granskning från P4 Örebro framkommer att endast 5 av 73 incidenter om hot och våld på Sis-hemmet Bergsmansgården anmälts sedan 2020. Detta trots att utgångspunkten egentligen är att personal som utsätts ska polisanmäla detta.

Trots att Sis-personal inte arbetar ensamma kan det uppstå situationer där ingen mer än den placerade unga och en anställd hamnar ensamma i en våldsam eller hotfull situation. I väntan på utredning av ärendet kan den anställda bli avstängd i flera veckor, och det kan vara svårt att bena ut vad som faktiskt hänt när det är ord mot ord. För att öka personalens trygghet och säkerhet skulle kroppskameror kunna vara ett alternativ för personal i vissa situationer.

Kroppskameror är bland annat något man i en pilotstudie från Arriva testat på regionaltåg, och i utvärderingen av detta framkommer att kroppskamerorna är något som ökat tågvärdars trygghet markant. Tanken med kroppskamerorna har varit att tågvärdarna hämtat ut en kroppskamera inför sina pass med hjälp av ID-kontroll, och utgångspunkten är att kamerorna är avstängda fram tills det uppstår en hotfull situation och den anställda satt på kameran. Kroppskameror har tidigare prövats inom kollektivtrafiken för att öka personalens trygghet. SJ har exempelvis använt

kroppskameror på regionaltåg, där personalen själv kan aktivera kameran vid hotfulla situationer. Inspelningarna får enligt den beskrivna modellen endast granskas av polisen och raderas automatiskt efter två dygn om ingen händelse behöver utredas. Erfarenheterna från kollektivtrafiken visar att kroppskameror kan vara ett stöd för personal som riskerar att utsättas för hot och våld.

Sverigedemokraterna anser att kroppskameror kan vara ett bra redskap för Sis personal att kunna använda vid särskilda händelser där situationen så kräver, självfallet med respekt för de placerades integritet. Regeringen bör därför utreda möjligheten till kroppskamera för personal anställd på Sis-hem.

En verksamhet med kompetent och väl anpassad personal

Personalen inom Sis-verksamheten gör ett viktigt arbete med att skapa en trygg, säker och stabil miljö för de barn och unga som av olika anledningar befinner sig på institutionerna. Samtidigt har myndigheten under lång tid haft betydande utmaningar när det gäller kompetensförsörjning, arbetsmiljö och personalomsättning. Hot, våld och en alltmer komplex målgrupp, ställer höga krav på verksamheten och på de medarbetare som arbetar där.

Under Tidöperioden har flera åtgärder vidtagits för att stärka den statliga barn- och ungdomsvården, bland annat genom utredningen SOU 2026:52 En reform av den statliga barn- och ungdomsvården, som haft i uppdrag att se över vårdens organisation, kompetensförsörjning och kvalitet. De förslag som nu presenterats i utredningen om den statliga barn- och ungdomsvården är viktiga steg för att stärka kompetensen och kvaliteten inom SiS. Det är samtidigt avgörande att förändringarna får genomslag i verksamheterna. Personalen måste ha rätt utbildning, erfarenhet och stöd för att möta ungdomar med mycket olika och ibland omfattande vårdbehov.

Sverigedemokraterna anser att regeringen även fortsättningsvis aktivt bör verka för att säkerställa en trygg, säker och attraktiv arbetsmiljö inom Sis-verksamheten. En välmående och kompetent personal är en förutsättning för att de unga ska få det stöd, den vård och den behandling som de behöver. Regeringen bör därför arbeta för att säkerställa en konkurrenskraftig arbetsplats där rekryteringen av personal håller god kvalitet och grundas på kompetens, utbildning och lämplighet särskilt anpassad för den specifika verksamheten.

På särskilt högsäkerhetsklassade avdelningar där ungdomar med komplex problematik vårdas, och där det ibland kan förekomma kraftigt utåtagerande och våldsamma situationer, bör personal ha tillgång till ändamålsenlig skyddsutrustning. Sådan utrustning innebär en viktig skydds- och säkerhetsåtgärd för såväl personal som placerade ungdomar.

Med mål om att skapa en god hälsa – varierad och hälsosam kost

SiS tar emot barn och unga som många gånger har erfarenheter av en otrygg uppväxt, våld, missbruk eller andra svåra förhållanden. Många har också omfattande behov kopplade till psykisk och fysisk ohälsa. För dessa ungdomar är en trygg och fungerande vardag en viktig del av vården.

Näringsrik och varierad mat, regelbundna måltider, fysisk aktivitet och möjlighet till återhämtning ska vara självklara delar av tillvaron på SiS. Särskild hänsyn behöver tas till ungdomar med exempelvis ätstörningar eller andra hälsoproblem som kräver individuella anpassningar.

Sverigedemokraterna anser att SiS ska arbeta aktivt för att främja de placerade barnens och ungdomarnas hälsa och välmående. Det handlar inte bara om behandling av sjukdomar, utan också om att skapa goda levnadsvanor och ge ungdomarna bättre förutsättningar för ett fungerande liv efter placeringen.

Rätt vård för barn och unga med komplexa vårdbehov

SiS har under lång tid fått ta emot barn och unga med alltmer omfattande och komplexa vårdbehov. Det handlar bland annat om ungdomar med svår psykisk ohälsa, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, självskadebeteende och andra tillstånd som kräver omfattande psykiatrisk vård. Det har förekommit att ungdomar placerats inom SiS trots att deras huvudsakliga behov egentligen varit specialistpsykiatrisk vård.
Det är inte rimligt att SiS ska behöva kompensera för brister inom barn- och ungdomspsykiatrin. Barn och unga måste få den vård deras behov kräver, oavsett vilken huvudman som ansvarar för insatsen. En ungdom ska inte placeras i en verksamhet som saknar förutsättningar att ge rätt behandling, samtidigt som det måste finnas ett tydligt ansvar för vem som ska ta emot och vårda ungdomen.

Särskild uppmärksamhet behöver riktas mot flickor som vårdas inom SiS. Många av dessa flickor har erfarenheter av våld, sexuella övergrepp och andra trauman, samtidigt som psykisk ohälsa, självskadebeteende och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar kan innebära omfattande vårdbehov. Flickor med sådan problematik behöver mötas av personal med rätt kompetens och få tillgång till psykiatrisk vård och behandling som är anpassad efter deras individuella behov. SiS:s kartläggning från 2026 visar att en liten grupp flickor med omfattande vårdbehov står för en mycket stor andel av avskiljningarna och de fysiska ingripandena. Det visar hur viktigt det är att dessa flickor får rätt vård och behandling. Med bättre tillgång till psykiatrisk kompetens, mindre vårdgrupper och en vårdmiljö anpassad efter ungdomarnas behov kan behovet av avskiljningar minska.

Under Tidöperioden har regeringen tagit flera initiativ för att förbättra vården för flickor, bland annat genom särskilda uppdrag och förstärkt tillsyn av flickhemmen. SiS har också utvecklat särskilt förstärkta avdelningar för flickor med omfattande vårdbehov. I SOU 2026:52 föreslås dessutom en ny vårdform som kombinerar social vård och specialistpsykiatrisk behandling.

Socialtjänsten har redan i dag ansvar för att barn och unga får det stöd och den vård de behöver efter en placering. Trots detta finns brister i planeringen inför utskrivning från SiS och i samverkan mellan berörda huvudmän. Det är särskilt allvarligt när ungdomar med omfattande psykiatriska vårdbehov riskerar att få avbrott i sin behandling eller bli kvar på institutionen längre än nödvändigt. Frågan om en bättre fungerande utslussning och eftervård omfattas av det pågående reformarbetet och måste ges fortsatt uppmärksamhet.

Sverigedemokraterna anser att det fortsatta reformarbetet måste säkerställa att barn och unga med omfattande psykiatriska vårdbehov får rätt vård på rätt plats. Flickors särskilda behov måste uppmärksammas och tillgången till specialiserad vård stärkas. Det behöver också finnas en fungerande samverkan mellan SiS, socialtjänsten och hälso- och sjukvården, så att ingen ungdom faller mellan olika huvudmäns ansvar.

En drogfri, trygg och säker tvångsvård

Barn och unga som placeras inom SiS ska få vård och behandling i en trygg och säker miljö. Det måste vara en självklarhet att de inte utsätts för våld, sexuella övergrepp eller andra allvarliga kränkningar under sin placering. Det ska heller inte vara möjligt att

fortsätta eller utveckla ett drogmissbruk i en verksamhet som är till för att ge vård och stöd.

Under senare år har allvarliga missförhållanden inom SiS uppmärksammats vid upprepade tillfällen. IVO:s tillsyn har bland annat visat brister i nattbemanningen som lett till våld och misstänkta sexuella övergrepp mellan placerade ungdomar. Det har också framkommit uppgifter om våld och kränkningar från personal.

Under Tidöperioden har regeringen vidtagit flera åtgärder för att stärka tryggheten och säkerheten inom SiS. Bland annat har tillsynen av tvångsåtgärder stärkts och riksdagen beslutat om nya regler för säkerhetskontroller, drogtester och visitationer på de särskilda ungdomshemmen. De nya bestämmelserna träder i kraft den 1 januari 2027. Det är viktiga steg, men åtgärderna måste också få genomslag i verksamheterna så att barn och unga faktiskt får en trygg och säker vårdmiljö.

Sverigedemokraterna anser att SiS måste ha fungerande rutiner för att förhindra att droger förs in och används på institutionerna, förebygga våld och övergrepp samt snabbt agera när allvarliga missförhållanden uppmärksammas. Bemanningen måste vara tillräcklig för att säkerställa ungdomarnas trygghet under hela dygnet.
Det behövs också en fungerande tillsyn och uppföljning som säkerställer att brister åtgärdas och inte tillåts återkomma. Barn och unga som omhändertagits av samhället ska aldrig behöva riskera att fara ytterligare illa under den tid de befinner sig i samhällets vård.

Linda Lindberg (SD)

Leonid Yurkovskiy (SD) *Andrea Kronvall (SD)*

Kevin Sahlin (SD)